

FEMICID: PRIKAZ I OCJENA HRVATSKOG ZAKONSKOG RJEŠENJA

Prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin⁶⁹
Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Odsjek za kriminologiju

Sažetak: *Femicid predstavlja najteži oblik rodno utemeljenog nasilja. Prema podacima UNODC-a 137 žena u svijetu je ubijeno svaki dan. Donošenje Istanbulske konvencije (Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji) povećalo je društveni, politički i javni interes te povećalo osvyještavanje o femicidu i posljedično (u manjem broju europskih država) rezultiralo u uvođenju posebnog kaznenog djela u kaznene zakone ili donošenju posebnih zakona usmjerenih na zaštitu žrtava i prevenciju femicida. Usprkos pojačanom aktivističkom i znanstveno-stručnom interesu za ovaj problem, još uvijek ne postoji jedinstveno prihvaćena definicija femicida što onemogućava provedbu nacionalnih i međunarodnih komparativnih studija koje bi mogle poslužiti kao znanstvena osnova u razvoju politika, strategija i aktivnosti usmjerenih na suzbijanje i prevenciju ovog problema. Hrvatska je u ožujku 2024. godine usvojila izmjene Kaznenog zakona kojima se, između ostalog, uvodi novo kazneno djelo „teško ubojstvo ženske osobe“ koje predstavlja kaznenopravnu definiciju femicida. Cilj ovog rada je prikaz razvoja hrvatske zakonske definicije femicida, od prvog predstavljanja prijedloga do konačne verzije, kao i usklađenosti zakonske definicije s aktualnim definicijama. Dodatni cilj rada odnosi se na analizu javne rasprave o prijedlogu uvođenja femicida u Hrvatskoj, analizom primjedbi i odgovora na primjedbe u okviru provedenog e-savjetovanja.*

Ključne riječi: *femicid, Hrvatska, kazneni zakon*

UVOD

Femicid predstavlja najteži oblik rodno utemeljenog nasilja. Prema podacima UNODC studije o ubojstvima (UNODC, 2019), 137 žena u svijetu je ubijeno svaki dan. Podaci iz 2020. godine pokazuju kako je u svijetu ubijeno oko 47 000 žena i djevojaka od strane intimnih partnera ili drugih članova obitelji, od čega oko 2 600 u Europi. UN-ova specijalna izvjestiteljica o nasilju nad ženama i djevojkama (Šimonović, 2020) pozvala je države članice na poduzimanje sljedećih aktivnosti za prevenciju femicida: 1. poboljšanje prikupljanja i prijavljivanja u odnosu na komparabilne administrativne podatke o femicidu ili rodno povezanim ubojstvima žena i djevojaka kao integralnog dijela podataka o nasilju nad ženama, 2. prikupljanje administrativnih podataka o femicidu ili rodno temeljenim ubojstvima žena u okviru komparabilnih kategorija: a) intimni partnerski femicid ili rodno temeljena ubojstva intimna partnerska ubojstva žena, b) obiteljski povezani femicidi ili obiteljska rodno temeljena ubojstva žena (temeljeno na odnosu između počinitelja i žrtava) i c) drugi femicidi i njihovo javno objavljivanje i prijavljivanje nadležnim mehanizmima nadzora, 3. podržavanje uspostave indikatora stope femicida u okviru 5. cilja održivog cilja (postići rodno rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojke), podcilj 2 (eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojkama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovanje ljudima, odnosno seksualno iskorištavanje i druge oblike iskorištavanja), 4. uspostavljanje „femicide watch-a“, odnosno interdisciplinarnih nacionalnih tijela praćenja i/ili civilnog društva, akademskih institucija i nacionalnih institucija za ljudska prava, 5. razvoj metodologije za analizu slučajeva femicida uz korištenje međunarodnog okvira ljudskih prava i

⁶⁹ irma.kovco.vukadin@erf.unizg.hr

relevantnih nacionalnih zakona (npr. zakona o obiteljskom nasilju, kaznenog zakona i sl.), 6. analiza slučajeva treba uključiti pregled upravljanja slučajem i procjene rizika od strane različitih sektora koji pružaju usluge (zdravstvo, socijalna skrb, policija, tužiteljstvo) i koordinaciju preventivnih mjera povezanih s kapacitetom usluga, uključujući interakciju žrtava i počinitelja s različitim službama i institucijama nadležnima za postupanje u takvim slučajevima, broj poziva/prijava o nasilju nad ženama upućenih policiji, broj izrečenih mjera zaštite, duljina rokova za njihovo izdavanje, kršenje mjera zaštite, smještaj u sklonište ili sigurnu kuću i dostupnost mjesta u skloništu, 7. analiza predmeta trebala bi uključivati pregled sudskih slučajeva femicida, donesenih odluka i kazni izrečenih počiniteljima.

Donošenje Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (dalje u tekstu Isanbulska konvencija) povećalo je društveni, politički i javni interes te povećalo osvještavanje o femicidu i posljedično (u manjem broju europskih država) rezultiralo u uvođenju posebnog kaznenog djela u kaznene zakone ili donošenju posebnih zakona usmjerenih na zaštitu žrtava i prevenciju femicida (Coradi i sur., 2018). Usprkos pojačanom aktivističkom i znanstveno-stručnom interesu za ovaj problem, još uvijek ne postoji jedinstveno prihvaćena definicija femicida što onemogućava provedbu međunarodnih komparativnih studija (Capecchi, 2019). Hrvatska je u ožujku 2024. godine usvojila izmjene i dopune Kaznenog zakona kojima se, između ostalog, uvodi novo kazneno djelo „teško ubojstvo ženske osobe“ koje predstavlja kaznenopravnu definiciju femicida. Cilj ovog rada je prikaz razvoja hrvatske zakonske definicije femicida, od prvog predstavljanja prijedloga do konačne verzije, kao i usklađenosti zakonske definicije s aktualnim definicijama. Dodatni cilj rada odnosi se na analizu javne rasprave o prijedlogu uvođenja femicida u Hrvatskoj, analizom primjedbi i odgovora na primjedbe u okviru provedenog e-savjetovanja.

DEFINIRANJE FEMICIDA

Definiranje pojma femicida od izuzetnog je značaja, kako u kontekstu kriminologije i viktimologije, tako i kontekstu kaznenog prava jer nam postojanje univerzalno prihvaćene definicije omogućuje praćenje opsega i trendova problema, kao i provođenje međunarodnih komparativnih studija s ciljem utvrđivanja univerzalnih korelata femicida, a u svrhu njegove prevencije. U kontekstu kaznenog prava od izuzetne je važnosti definiranje femicida i njegovo razlikovanje od ubojstva (Dawson i Carrigan, 2021). Prvo korištenje pojma femicid (u kontekstu rodno uvjetovanog nasilja) vezuje se uz Dianu Russell koja ga je koristila prilikom prvog Međunarodnog suda o kriminalu nad ženama 1976. godine, konferenciji koju je u okviru UN-ove Međunarodne godine žena suorganizirala sa Nicole van de Ven u Brussels-u, Belgiji, po uzoru na Međunarodni sud za ratne zločine. Russell ipak navodi kako je Carol Orlock „skovala“ termin „femicid“. U materijalima konferencije ne daje se definicija femicida, tek se navodi kako se treba prepoznati činjenica da se mnogo ubojstava zapravo odnosi na ubojstvo žene te kako treba prepoznati spolnu politiku ubojstava koja seže u davnu prošlost – od paljenja vještica do suvremenijih oblika koji obuhvaćaju ubojstvo ženske novorođenčadi, ubojstva žena „iz časti“ i sl. (Russell i Van den Ven, 1990).

Po definiciji ponuđenoj 1990. godine femicid označava ubojstvo žene od strane muškarca koje je motivirano mržnjom, prijezirom, zadovoljstvom ili osjećajem posjedovanja žene (Caputi i Russell, 1990), a nakon dvije godine je definiran kao mizogino ubojstvo žene od strane muškarca (Radford i Russell, 1992). Mizogini dodatak pripisuje se Kelly koja je time željela naglasiti rodnu narav nasilja prema ženama i usmjeriti fokus na muškarčevu želju za moći, dominacijom i kontrolom (Radford, 1992). Od 2001. godine femicid se počinje razumijevati kao ubojstvo žene zbog toga što je žena pri čemu se obuhvaćaju svi oblici muškog seksizma, uključujući osjećaj prava, zadovoljstvo i očekivanje poslušnosti pa se definicija odmiče od prethodne koja se fokusirala na mizoginiju (Russell, 2001). Russell (2001) smatra kako namjera za ubojstvo nije bitna, smrt žene je femicid i u slučajevima kada nije postojala namjera ubojstva; ovakve slučajeve (primjerice kada smrt nastupi zbog fizičkog nasilja) ona naziva prikrivenim ubojstvima. U pregledima definicija femicida navodi se i ona koju je ponudio Iranzo (2015) po kojoj je femicid „ubojstvo žene zato što ju je neki muškarac ili muškarci, iako povremeno i neke žene koje prihvaćaju muške vrijednosti, osudio na smrt navodeći bilo koje razloge, motive ili uzroke, ali unatoč tome stvarno i konačno zato što on ili oni vjeruju da je ona prkosila (riječi

koje često koriste su „prekršila“ ili „povrijedila“) patrijarhalni poredak (po njihovim riječima „časnog“ društva) izvan onoga što je njezin sudac (često, ali ne uvijek ista osoba koja ju ubija) spreman tolerirati bez odmazde.“

U istraživačkom smislu prisutna su dva definicijska pristupa, jedan u kojem se fokus stavlja na sva ubojstva žena te drugi u kojem je fokus na intimnim partnerskim femicidima što je problematično iz razloga svođenja femicida na dvije značajke – rod i odnos između počinitelja i žrtve (Dawson i Carrigan, 2021). U okviru ovih pristupa postoje razlike u istraživačkim operacionalizacijama femicida u smislu uključivanja ubojstava žena od strane članova obitelji (očevi i braća) i uključivanja ubojstava žena od strane žena u istospolnim zajednicama te⁷⁰, u okviru drugog pristupa, pitanje definiranja intimnog partenstva (uključuje li povremene seksualne odnose, početak intimne veze i sl.)

Uz pojam femicida nerijetko se navodi i pojam feminicida koji je potrebno definirati. Grzyb i sur. (2018) navode kako je meksička antropologinja Marcela Lagarde, inspirirana radom Russell i Radford, kreirala termin feminicid početkom 90-ih godina prošlog stoljeća. Taj termin koristila je za opisivanje i pružanje teoretskog okvira za analizu dramatičnog porasta ekstremnog nasilja prema ženama u Meksiku tog vremena. Značajan dio njene definicije odnosi se na ignoriranje problema od strane države na način nepokretanja kaznenog postupka i kažnjavanja počinitelja. Kasnije se i u latinoameričkim državama koriste oba termina čime se femicid/feminicid shvaća kao kriminal države koji je toleriran od strane javnih institucija i službenika, oblik rodno utemeljene diskriminacije i osnova za međunarodnu odgovornost države zbog kršenja ljudskih prava (Grzyb i sur., 2018). Spinelli (2011) navodi kako su i neke europske države (Španjolska i Italija) prihvatile taj termin.

Osnovna ideja uvođenja femicida je bila odraz nastojanja feminističkog pokreta da se politizira tema nasilja muškaraca prema ženama, no vremenom se ta definicija mijenjala na način da uključuje bilo koje ubojstvo žene što je dovelo do gubitka njene temeljne političke konotacije (Alvazzi del Frate, 2011).

Povjerenstvo za prevenciju kriminala i kazneno pravosuđe Ekonomskog i socijalnog vijeća Ujedinjenih naroda (UN, 2013) 2013. godine je usvojilo tzv. Bečku deklaraciju o femicidu u kojoj se femicid definira kao „ubojstvo žena i djevojaka zbog njihova roda, a koje može imati mnoge oblike, između ostalih:

1. ubojstvo žena kao rezultat intimnog partnerskog nasilja;
2. mučenje i mizogino ubijanje žena;
3. ubijanje žena i djevojaka u ime „časti“;
4. ciljana ubijanja žena i djevojaka u kontekstu oružanih sukoba;
5. ubijanja žena povezana s mirazom;
6. ubijanje žena i djevojaka zbog njihove seksualne orijentacije i rodnog identiteta;
7. ubijanje aboridžinskih i domorodačkih žena i djevojaka zbog njihova roda;
8. ubijanje ženske djece (infanticid) i rodno utemeljena ubojstva fetusa (feticid);
9. usmrćenja povezana s genitalnom mutilacijom;
10. optužbe za vještičarenje i
11. drugi femicidi povezani s bandama, organiziranim kriminalom, preprodajom droge, trgovanjem ljudima i oružjem.

Na području Europe osnovu na definiranje femicida (u kaznenopravnom smislu) daje Istanbulska konvencija u kojoj se navodi kako je „nasilje prema ženama oblik rodno utemeljenog nasilja koje se čini prema ženi zbog toga što je žena“. Europski institut za rodnu ravnopravnost preuzeo je definiciju iz Bečke deklaracije te dodaje statističku definiciju prema kojoj je femicid „ubojstvo žene od strane intimnog partnera i smrt žene koja je nastupila kao rezultat ponašanja koje je štetno za žene. Intimni partner se shvaća kao bivši ili trenutni supružnik ili partner, bez obzira na to dijele li isto

⁷⁰ Russell (2001) sugerira korištenje termina „ubojstvo žene od žene“ (eng. female-on-female murder) za ovakve slučajeve.

kućanstvo.“⁷¹. U okviru dodatnih napomena i informacija navodi se i kako je termin femicid naročito prihvaćen u Latinskoj Americi kao koristan alat u odgovoru na alarmantnu eskalaciju ubojstava žena i djevojaka te kako je paralelno uveden pojam feminicida s ciljem označavanja nekažnjavanja i institucionalnog nasilja, kao rezultata nedostatka odgovornosti i adekvatnog odgovora države u slučajevima ovakvih ubojstava te kako se ovaj pojam koristi u kontekstu odgovornosti države.

Temeljem svega navedenog uočava se kako ni nakon nekoliko desetljeća ne postoji univerzalno prihvaćena definicija femicida, čak ni unutar feminističkih krugova koji ih zagovaraju (Pasinato i Avila, 2023) što predstavlja temeljni problem koji se reflektira u svim drugim aktivnostima u kontekstu suzbijanja i prevencije femicida.

PRAVNE DEFINICIJE FEMICIDA

Nepostojanje univerzalno prihvaćene definicije femicida i posljedično nedostatnih znanstvenih spoznaja o problemu reflektira se i na nejednaka zakonska rješenja u različitim državama. U tom kontekstu vrijedno je navesti kako ni u državama Južne Amerike (koje se u navode kao primjer dobre prakse) ne postoje jednaka zakonska rješenja (Aebi i sur., 2021). U nekim državama postoje posebna kaznena djela femicida (koja opet nisu nužno definirana na isti način), dok se u drugim državama ubojstvo žene (od strane muškarca) koje je rodno utemeljeno definira kao otegotna okolnost koja onda podrazumijeva strože kažnjavanje (Aebi i sur., 2021). Detaljniji pregled razvoja kriminalizacije femicida u Latinskoj Americi daju Pasinato i Avila (2023) koji kao najznačajniji impuls u razvoju specifičnih kriminalizacija femicida navode slučaj Gonzales i dr. vs Mexico (poznat kao slučaj „Polja pamuka“) (2009) na Interameričkom sudu za ljudska prava u kojem je presuđena odgovornost Meksika za kršenje ljudskih prava u odnosu na način rješavanja nestanka i smrti žena i djevojaka u Ciudad Juarez-u. Slučaj se smatra primjerom strukturalnih uzroka diskriminacije i nasilja prema ženama.

Prve dvije države koje su kriminalizirale femicid u Latinskoj Americi su Kostarika i Gvatemala čija su zakonska rješenja primjer različitim pravnih konceptualizacija. Kostarika je femicid uvela 2007. godine i ograničila se samo na bračne odnose te je 2021. godine proširila pravnu definiciju na intimne partnere, uključujući i situacije ne-zajedničkog življenja. Gvatemala se, uvođenjem femicida 2008. godine, odlučila za širu konceptualizaciju uključujući privatne i javne odnose između počinitelja i žrtve. Čile i Peru su prvo uveli inkriminacije koje se odnose samo na bračno nasilje, no kasnije su ih proširili na način uključivanja ne-intimnih femicida. Pasinato i Avila (2023) navode kako je u 13 godina 18 država u regiji kriminaliziralo femicid pri čemu jedino Kostarika i Dominikanska Republika imaju definiciju koja se ograničava na ubojstva u kontekstu intimnih odnosa. U odnosu na glavne kategorije femicida u Latinskoj Americi, autori navode: intimni femicid (uobičajeno obuhvaća tri oblika: ubojstvo od strane intimnog partnera, člana obitelji i člana kućanstva) i ne-intimni femicid (uzrok ubojstva je povezan s uvjetima žena, rodnom diskriminacijom, nejednakim odnosom moći, odnosima superiornosti ili zavisnosti i rizikom ili osjetljivošću koja je povezana s rodom), no navode i uvođenje navođenja (ili pomaganja u) na samoubojstvo kao paralelnog oblika rodnog ubojstva.

U europskim državama je Cipar (2022. godine) prvi uveo odredbu o femicidu u Zakon o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i rodnog nasilja te se njima povezanim pitanjima⁷², nakon kojeg je Malta (također 2022. godine) uvela femicid u svoj kazneni zakon⁷³. Godinu dana kasnije (veljača 2023. godine) Sjeverna Makedonija je u svoj Kazneni zakon unijela izmjene i dopune kod kaznenog

⁷¹ <https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1192> (2.5.2024.)

⁷² Članak 10.a

[https://www.olc.gov.cy/OLC/OLC.NSF/E05815D6C4BB3F3CC225887E003E0ADD/\\$file/The%20Prevention%20and%20Combating%20of%20violence%20against%20women.pdf](https://www.olc.gov.cy/OLC/OLC.NSF/E05815D6C4BB3F3CC225887E003E0ADD/$file/The%20Prevention%20and%20Combating%20of%20violence%20against%20women.pdf) (11.5.2024.)

⁷³ Čl. 211.A <https://legislation.mt/eli/cap/9/eng/pdf> (11.5.2024.)

djela ubojstva (čl. 123) dodavanjem nove točke (2-a) kod stavka 2 u kojoj se kao kvalifikatorna okolnost navodi oduzimanje života ženi ili djevojci mlađoj od 18 godina, u okviru rodno utemeljenog nasilja⁷⁴ (Ratkoceri, 2023). Posljednja država iz europskog prostora (osim Hrvatske) koja je napravila zakonodavne izmjene u ovom području je Belgija koja je u lipnju 2023. godine donijela Zakon o prevenciji i borbi protiv femicida, rodno uvjetovanih ubojstava i nasilja⁷⁵, koji se naziva i Zakon o zaustavljanju femicida (eng. „the Stop Femicide Law“), a koji nije kazneni zakon već predstavlja set instrumenata za prevenciju i monitoring ovih kaznenih djela. Ovakav pristup smatra se jedinstvenim u smislu njegove sveobuhvatnosti (European Commission, 2024). Ovim zakonom razlikuju se tri vrste femicida: 1. intimni femicid (od strane partnera ili člana obitelji u ime kulture, običaja, vjere, tradicije, iz tzv. časti ili iz drugih razloga), 2. ne-intimni femicid (u kontekstu spolnog iskorištavanja i nasilja, trgovanja ljudima ili u kontekstu kontinuuma nasilja povezanog s odnosnom nejednake moći ili zlorabe ovlasti počinitelja ili drugog rodnog konteksta) i 3. indirektni femicid (smrt žene koja je rezultat praksi štetnih za žene, npr. partnerskog ili obiteljskog nasilja, sakaćenja ženskih spolnih organa ili nasilja koje je počinila treća osoba)⁷⁶.

Europski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE, 2023) napravio je analizu zakonskih odgovora na femicid u državama Europske unije pregledom postojeće literature i zakona, kao i analizom 109 intervjua provedenih sa stručnjacima i žrtvama⁷⁷ u Njemačkoj, Španjolskoj, Portugalu i Rumunjskoj. Autori analize navode sljedeće argumente za uvođenje femicida kao posebnog kaznenog djela: 1. povećanje vidljivosti femicida kao problema, 2. preveniranje femicida, 3. prepoznavanje izloženosti žene rodno utemeljenom nasilju, 4. preveniranje obiteljskog nasilja i 5. povećanje prijavljivanja obiteljskog nasilja policiji. Također se navodi kako postoje dva zakonska odgovora na femicid u europskim državama: onaj koji femicid prepoznaje kao oblik rodno uvjetovanog nasilja i onaj koji femicid tretira kao rodno neutralno ubojstvo. U nekim državama koje femicid tretiraju kao rodno neutralno ubojstvo (primjerice Španjolska, Francuska, Rumunjska i Portugal) rodna utemeljenost ili rodna diskriminacija mogu biti smatrane kvalifikatornim okolnostima u slučajevima femicida. Intervjuirani stručnjaci i žrtve smatraju kako su u prevenciji femicida ključne rane intervencije u slučajevima obiteljskog nasilja, precizne procjene rizika i upravljanje rizikom, kao i podrška i zakonska zaštita od budućeg nasilja. Dodatno se kao značajna ističe komunikacija stručnjaka kaznenopravnog sustava koja podrazumijeva dodatnu educiranost stručnjaka o rodno utemeljenom nasilju. Valja ipak naglasiti kako određeni broj intervjuiranih stručnjaka (30%) ne smatra potrebnim uvođenje femicida kao posebnog kaznenog djela što autori publikacije ocjenjuju nedostatkom rodne perspektive u razumijevanju femicida, odnosno pogrešnom interpretacijom temeljnog principa rodne ravnopravnosti te ističu kako „ne prepoznaju da svi oblici nasilja, uključujući femicid, nesrazmjerno pogađaju žene i stoga predstavljaju oblik diskriminacije na temelju spola“ (EIGE, 2023, str. 32). U kontekstu preporuka za razvoj pravnih standarda u zaštiti žena od nasilja za države članice, autori publikacije navode kako države članice trebaju osigurati prepoznavanje femicida kao ekstremnog oblika rodno utemeljenog nasilja.

UVODENJE FEMICIDA U KAZNENI ZAKON REPUBLIKE HRVATSKE

U ožujku 2024. godine hrvatski je Kazneni zakon doživio osme izmjene i dopune⁷⁸ kojima se, prema Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz siječnja 2024. godine (Vlada

⁷⁴ <https://www.slvesnik.com.mk/Issues/75a2a79bf50f4420a995d414a3bb73f1.pdf>

⁷⁵ https://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2023/08/31_1.pdf#Page8 (11.5.2024.)

⁷⁶ https://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2023/08/31_1.pdf#Page8 (11.5.2024.)

⁷⁷ Žrtve su definirane kao članovi obitelji ubijenih osoba, a u izvješće su uključene perspektive zakonskih zastupnika žrtava, predstavnici nevladinih organizacija i bliski prijatelji žrtava.

⁷⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 36/24

RH, 2024) predlaže nastavak zakonodavnih aktivnosti u smjeru suzbijanja nasilja u obitelji i nasilja nad ženama te jačanja zaštite žrtava predmetnih kaznenih djela, posebice kroz uvođenje definicije rodno utemeljenog nasilja nad ženama u članku 87. stavku 32. Kaznenog zakona, samostalnog kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe u članku 111.a Kaznenog zakona, redefinirane kvalifikatorne okolnosti iz članka 111. točke 3. Kaznenog zakona (teškog ubojstva) i pooštavanje zakonske kaznenopravne politike kažnjavanja kod kaznenog djela silovanja iz članka 153. stavka 1. i 2. Kaznenog zakona, teškog kaznenog djela protiv spolne slobode iz članka 154. stavka 1. Kaznenog zakona, kaznenog djela spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina iz članka 158. stavka 5. Kaznenog zakona i kaznenog djela spolne zlouporabe djeteta starijeg od 15 godina iz članka 159. stavka 1. Kaznenog zakona.“. Osim Kaznenog zakona, donesene su i izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku⁷⁹ te Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji⁸⁰. Ove izmjene, prema riječima premijera Plenkovića (A.S/HRT/HINA, 2023), predstavljaju „treći krug mjera za suzbijanje nasilja nad ženama kojima se uvode do sada najopsežnije, a možda i najznačajnije promjene do sada te predstavljaju „potvrdu i daljnji iskorak politike nulte tolerancije na nasilje“, a „u cilju unapređenja zakonodavnog okvira zaštite od nasilja u obitelji i nasilja nad ženama“ (Nacrt konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 29. veljače 2024. godine, str. 11).

Kao povod za uvođenje femicida kao samostalnog kaznenog djela, Maršavelski i Moslavac (2023) navode GREVIO⁸¹ izvješće iz rujna 2023. godine u kojem se, u odnosu na analizu slučajeva femicida u Hrvatskoj primjećuje odsustvo primjene dostupnih zakonodavnih mjera za zaštitu žena od nasilja te generalna blagost kažnjavanja u slučajevima nasilja nad ženama⁸². U određenom dijelu medija se uvođenje femicida također povezuje s utjecajem GREVIO-a i lijevih udruga (Peterlin, 2024).

U odnosu na očekivanja od uvođenja femicida kao posebnog kaznenog djela u Hrvatskoj u javnom diskursu u Hrvatskoj navodi se nekoliko ključnih argumenata: 1. prevencija nasilja nad ženama (opća prevencija femicida i slanje poruke o neprihvatljivosti nasilja nad ženama) (Kujundžić, 2024) i njegova odvraćajuća funkcija⁸³, 2. priznavanje i adresiranje socijalnog problema (izražavanje političke volje potrebne za priznavanje i pravno rješavanje socijalnog problema femicida) (Čatipović i Kučer, 2024), 3. poboljšanje položaja žrtava i svjedoka⁸⁴ (Čatipović i Kučer, 2024), 4. politički motivi (uvođenje femicida kao posebnog kaznenog djela može biti motivirano i političkim razlozima, kao što su predstojeći parlamentarni i predsjednički izbori) (Kujundžić, 2024). Ovaj posljednji argument dovodi se u vezu sa tzv. „karceralnim feminizmom“⁸⁵ (*eng. carceral feminism*) koji se shvaća kao feministička podrška punitivnim politikama u odnosu na seksualno i rodno utemeljeno nasilje koje doprinosi masovnom zatvaranju (Terwiel, 2020).

⁷⁹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, NN 36/24.

⁸⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 36/24

⁸¹ Grupa stručnjaka Vijeća Europe za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

⁸² Što potvrđuje i analiza slučajeva teškog ubojstva ranije zlostavljanje bliske oobe koju su napravile Škorić i Rittossa (2022), kao i analiza 10 presuda ubojstva i teškog ubojstva žena donesenih u 2022. godini koju su napravili Maršavelski i Moslavac (2023).

⁸³ Odvraćajuću funkciju je prezentirao premijer Plenković u javnom nastupu: „Takve pooštrene kazne smo uveli upravo kako bismo odvraćali potencijalne počinitelje ovakvih kaznenih djela“ (HINA, 5. travnja 2024.)

⁸⁴ Osim izmjena vezanih uz uvođenje femicida, usvojene su i druge izmjene koje su usmjerena na poboljšanje položaja žrtava i svjedoka, kao i implementaciju odredbi Istanbulske konvencije.

⁸⁵ Ovaj termin prvi put je upotrijebila Elisabeth Bernstein (2007), feministička sociologinja, u radu Seksualne politike novog abolicionizma kako bi opisala vrstu feminizma koji se zalaže za podržavanje i povećanje kazni zatvora u rješavanju feminističkih i rodničkih pitanja. Termin se odnosi na kritiku uvjerenja da će strože i duže kazne zatvora pomoći u rješavanju ovih pitanja.

Usvojene izmjene i dopune Kaznenog zakona definiraju femicid kao posebno kazneno djelo – čl. 111.a. Teško ubojstvo ženske osobe. U prvom stavku navodi se: „Tko počini rodno utemeljeno ubojstvo ženske osobe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora“, dok se u drugom stavku navodi: „Pri utvrđivanju kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka, uzet će se u obzir da je djelo počinjeno prema bliskoj osobi, osobi koju je počinitelj već ranije zlostavljao, ranjivoj osobi, osobi koja se nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti, ili je djelo počinjeno u okolnostima spolnog nasilja ili zbog odnosa koji žene stavlja u neravnopravan položaj ili da postoje druge okolnosti koje upućuju da se radi o rodno utemeljenom nasilju“.

U obrazloženju navedenih izmjena (Nacrt konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 29. veljače 2024. godine) u odnosu na uvođenje novog kaznenog djela Teško ubojstvo ženske osobe navodi se temeljna analiza statističkih podataka Ministarstva pravosuđa i uprave o broju pravomoćnih presuda za kazneno djelo stavka 3. kaznenog djela teškog ubojstva (teško ubojstvo bliske osobe koju je počinitelj ranije zlostavljao) u razdoblju od 2020. do 2023. godine, a u odnosu na vrstu presude, spol žrtve i vrsti odnosa u slučajevima ženskih žrtava. Također se pojašnjava kako je odredbu Istanbulske konvencije, prema kojoj postoji obveza država da sankcioniraju svaki čin fizičkog nasilja nad drugom osobama, uključujući i nasilje koje rezultira smrću žrtve, potrebno razumjeti u kontekstu članka 4. kojim se propisuje kako se posebne mjere koje su potrebne za sprječavanje i zaštitu žena od rodno utemeljenog nasilja ne bi smatralo diskriminacijom.

Osim uvođenja femicida kao posebnog kaznenog djela, u ovom kontekstu važno je navesti i još dvije relevantne izmjene. Jedna se odnosi na dodavanje novog stavka (32) u članak 87. (Značenje izraza) kojim se u Kazneni zakon dodaje definicija rodno utemeljenog nasilja nad ženama: „Rodno utemeljeno nasilje nad ženama označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nesrazmjerno pogađa žene. Takvo postupanje uzet će se kao otegotna okolnost ako ovim zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje“. U obrazloženju (Nacrt konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 29. veljače 2024. godine) se navodi kako se preuzima definicija iz Istanbulske konvencije „kojem se rodno utemeljeno nasilje nad ženama definira kao nasilje koje je usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene“ dok se drugim dijelom propisuje „kako se počinjenje rodno utemeljenog nasilja nad ženama ima uzeti kao otegotna okolnost, osim u slučajevima kada je Kaznenim zakonom propisano teže kažnjavanje“.

Druga izmjena napravljena je u kaznenom djelu teškog ubojstva (čl. 111) u kojem se stavak 3. koji je glasilo „tko ubije blisku osobu koju je već ranije zlostavljao“ mijenja na način da glasi „tko ubije blisku osobu ili osobu koju je već ranije zlostavljao“. U obrazloženju (Nacrt konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 29. veljače 2024. godine) navodi se kako se ova kvalifikatorna okolnost redefinira na način da je za ostvarenje ove okolnosti dovoljno da je ubojstvo počinjeno prema bliskoj osobi (definicija bliske osobe navedena je u stavku 9 članka 87. Kaznenog zakona) ili prema bilo kojoj drugoj osobi koju je počinitelj već ranije zlostavljao te kako se, kao i do sada, neće tražiti da je počinitelj osuđen za ranije fizičko ili psihičko zlostavljanje.

Iz prikazanih izmjena i dopuna Kaznenog zakona razvidno je kako Hrvatska postaje jedna od svega nekoliko europskih država koje femicid definiraju kao posebno kazneno djelo. Hrvatska definicija spada u krug tzv. „širokih“ definicija jer se ne ograničava isključivo na obiteljsko ili intimno partnersko nasilje, što je vidljivo iz pojašnjenja iz stavka 2. članka 111.a. Osim same posebne inkriminacije, Hrvatska i u definiranju izraza korištenih u Kaznenom zakonu (čl. 87.), osim prethodno postojećeg zločina iz mržnje koji je omogućavao strože ubijanje žene, uvodi pojam rodno utemeljenog nasilja, a kazneno djelo Teško ubojstvo (čl. 111) ostaje na razini općih kvalifikatornih okolnosti ubojstva.

O nedovoljnoj promišljenosti početne formulacije femicida kao posebnog kaznenog djela u Hrvatskoj svjedoči broj izmjena od početnog prijedloga do konačnog usvajanja. U inicijalnom prijedlogu koji je Vlada Republike Hrvatske predstavila 13. rujna 2023. godine teško ubojstvo ženske osobe bilo je definirano kao ubojstvo ženske osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao, u definiciji koja je bila u tekstu na e-savjetovanju uvodi se kriterij bliske osobe, a briše element prethodnog zlostavljanja, dok

usvojena definicija uvodi pojam rodno utemeljenog ubojstva ženske osobe, zajedno s pojašnjenjem. Verzije definicije teškog ubojstva ženske osobe prikazane se u Tablici 1.

Tablica 1. Kronološki prikaz predloženih i usvojene definicije femicida

izvor	definicija
Vlada RH: Unaprjeđenje sustava zaštite žena od nasilja, 13.09.2023. ⁸⁶	<i>Teško ubojstvo ženske osobe</i> Tko ubije žensku osobu koju je već ranije zlostavljao, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom sugotrajnog zatvora.
e-savjetovanje o Nacrtu prijedloga zakona o o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, 22.9.-22.10.2023. ⁸⁷	<i>Teško ubojstvo bliske ženske osobe</i> Tko ubije blisku žensku osobu, kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora
Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, 25.3.2024. ⁸⁸	<i>Teško ubojstvo ženske osobe</i> (1) Tko počini rodno utemeljeno ubojstvo ženske osobe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora. (2) Pri utvrđivanju kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka uzet će se u obzir da je djelo počinjeno prema bliskoj osobi, osobi koju je počinitelj već ranije zlostavljao, ranjivoj osobi, osobi koja se nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti, ili je djelo počinjeno u okolnostima spolnog nasilja ili zbog odnosa koji žene stavlja u neravnotežan položaj ili da postoje druge okolnosti koje upućuju da se radi o rodno utemeljenom nasilju.

Sudska praksa pokazat će koliko je usvojeno rješenje uspješno.

ANALIZA JAVNE RASPRAVE O UVOĐENJU FEMICIDA U HRVATSKOJ

Uvođenje femicida izazvalo je vrlo živu javnu raspravu koja se odvijala, kako u okviru E-savjetovanja o Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona^{89,90}, tako i u medijskom prostoru.

U ovom radu (zbog ograničenog opsega rada) analizira se samo rasprava u okviru e-savjetovanja. U odnosu na širu medijsku raspravu, može se tek konstatirati kako je ona vođena u rasponu od osobnog prozivanja osoba koje su imale primjedbe na predloženu inkriminaciju ispred relevantnih institucija (Kovačević, 2023) i korištenju pojma „pravosudne „pobune“ zbog kaznenog djela femicida“ (HINA, 2023) do shvaćanja uvođenja femicida kao primjera „sprege Plenkovićeve vlade, Europske unije i

⁸⁶<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2023/Rujan/13%20rujna/Unaprje%C4%91enje%20sustava%20za%C5%A1tite%20%C5%BEena%20od%20nasilja.pdf>

⁸⁷ <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=25186>

⁸⁸ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_03_36_570.html

⁸⁹ <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=25186>

⁹⁰ E-savjetovanje provedeno je u razdoblju od 22. rujna do 22. listopada 2023. godine.

ekstremno lijevih udruga i „guranja feminističkog narativa u zakonodavstvo“ (Peterlin 2024) te premijerovog „kukavičjeg jaja“ (HINA, 2024), odnosno korisne političke agende uoči parlamentarnih izbora (Kujundžić, 2024).

Na tekst predloženog novog kaznenog djela Teško ubojstvo bliske ženske osobe upućena su 22 komentara čiji je sadržaj ukratko prikazan u Tablici 2. Osim pojedinaca, u raspravi su sudjelovale organizacije civilnog društva koje pružaju pomoć i podršku ženama žrtvama nasilja, dok su se od pravnih stručnjaka u raspravu uključili suci kaznenog odjela Vrhovnog suda RH, Hrvatska odvjetnička komora te jedan profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Predložena definicija je najčešće definirana neprikladnom iz dvije glavne skupine razloga. Jedna skupina razloga odnosi se na mišljenje o neprihvatljivosti zakonske definicije femicida iz razloga kršenja temeljnih principa jednakosti pred zakonom i ravnopravnosti spolova pa tako zagovaratelji ovog mišljenja navode protuustavnost ovog rješenja te smatraju kako će ovakvo rješenje „dovesti i do praktičnih problema“. No, kako je pojašnjavano ne prihvaćanje ovakvih komentara, uvođenje ovakve formulacije ne smatra se diskriminatornom, sukladno članku 4. Istanbulske konvencije prema kojem se posebne mjere koje su potrebne za sprječavanje i zaštitu žena od rodno utemeljenog nasilja ne bi smatralo diskriminacijom u smislu Konvencije. Druga skupina komentara odnosila se na uočavanje neprimjerenosti ograničavanja ubojstva ženske osobe samo u slučaju bliskog odnosa s počiniteljem, kao i na potrebu izmjena i drugih članaka Kaznenog zakona, primjerice kaznenog djela teškog ubojstva (čl. 111.), ali i dopune pojmova koji se koriste u Kaznenom zakonu (čl. 87.). Određeni broj sudionika savjetovanja upozorava kako nije svako ubojstvo žene rodno uvjetovano i kako to treba biti jasno definirano, ukoliko se izmjenama i dopunama Kaznenog zakona namjerava inkriminirati femicid onako kako je, najšire gledano, shvaćen na europskoj razini (rodno uvjetovano ubojstvo žene). Također, iz primjedbi Ureda pučke pravobraniteljice, kao i određenog broja organizacija civilnog društva, razvidno je kako se ne inzistira na uvođenju posebnog kaznenog djela, već na prepoznavanju postojanja rodno utemeljenih ubojstava žena i njihovom strožem kažnjavanju od tzv. „običnog“ ubojstva. Neki sudionici sugeriraju kreiranje posebnog zakona (vjerojatno po uzoru na belgijsko rješenje) koje bi adresiralo nasilje nad ženama. Važno je za istaknuti i da određeni sudionici prepoznaju kako samo uvođenje posebnog kaznenog djela, bez njegove „ispravne i ujednačene“ primjene te dodatne edukacije stručnjaka kaznenopravnog sustava neće „ostvariti niti značajan preventivni učinak, niti bolje razumijevanje nasilja prema ženama“. Detaljnija analiza samih (u dijelovima identičnih) formulacija komentara od strane različitih sudionika upućuje na svojevrsno „udruživanje“ predstavnika opisanih dviju skupina u komentiranju predloženog Nacrta.

Tablica 2. Sažeti prikaz provedenog e-savjetovanja

Autor*	Kratki sadržaj komentara (odgovor: „-“ „nije prihvaćen, „+“ primljeno na znanje)
IV	Kršenje načela jednakosti pred zakonom (-)
Ured pučke pravobraniteljice	Ako bi se išlo na uvođenje zasebnog kaznenog djela, predlaže se korekcija jer nije svako ubojstvo, tj. teško ubojstvo ženske osobe femicid i brisanje određenja „bliske osobe“ jer bliskost nije nužni uvjet za postojanje femicida. Naglašava se značaj ispravne i ujednačene primjene zakonskih normi, kao i adekvatne edukacije onih koji ih primjenjuju. (+)
Domine	Predlaže se uvođenje opće definicije femicida temeljene na Istanbulske konvenciji: „Tko ubije žensku osobu zbog njezinog roda, kaznit će se ...“, uz dodatna pojašnjenja nužna za razumijevanje pojma femicida. Prijedlog dopune čl. 87. dodavanjem pojmova roda, nasilja nad ženama, rodno utemeljenog nasilja i ženska osoba. (+)
Ženska mreža Hrvatske	Isto kao prethodno (+)
IM	Nejasan razlog propisivanja strože kazne u odnosu na temeljni oblik ubojstva (je li život bliske ženske osobe više vrijedan negoli život muške osobe i život ne-bliske ženske osobe); neustavnost prijedloga (-)
Autonomna ženska kuća Zagreb	Prijedlog dopune čl. 87. definicijama iz Istanbulske konvencije (nasilje nad ženama i rodno utemeljeno nasilje nad ženama); brisanje određenja „bliske“ osobe; alternativno: posebno kazneno djelo ili novi oblik teškog ubojstva (+)
CESI	Prijedlog korištenja pojma femicid u naslovu kaznenog djela, jasno prepoznavanje femicida kao rodno utemeljenog ubojstva žene (Prijedlog teksta: „Tko ubije žensku osobu zbog njezinog roda, kaznit će se ...“); dopuna čl. 87. st. 21. (zločin iz mržnje) kategorijom roda; promjena čl. 111. točka 2. dodavanjem roda, brisanje „koju je već ranije zlostavljao“

	u čl. 111. točka 3.; dodavanje pojmova u čl. 87 (rod, nasilje nad ženama, rodno utemeljeno nasilje nad ženama i ženska osoba); potreba donošenja sveobuhvatnog Zakona o nasilju nad ženama i u obitelji u kojem bi se jedno od poglavlja bavilo femicidom. (+)
Hrvatska odvjetnička komora	Postojeći zakonodavni okvir omogućava kažnjavanje počinitelja kaznenog djela teškog ubojstva bliske osobe koju je već ranije zlostavljao te ne postoje ustavnopravni, konvencijskopravni te kaznenopravni razlozi za uvođenje novog posebnog oblika teškog ubojstva (ravnopravnost spolova) (-)
B.a.B-e.	Predložena definicija ne obuhvaća sve oblike femicida (ne-bliske odnose); prijedlog dopune čl. 87. definicijom rodno utemeljenog nasilja uz odredbu da uvijek predstavlja otegotnu okolnost i propisivanjem strožeg kažnjavanja (+)
SOS Rijeka	Prijedlog korištenja termina femicid; korekcija definicije („Tko ubije žensku osobu zbog njezinog roda, kaznit će se...“); dopuna čl. 87. st. 21. (zločin iz mržnje) kategorijom roda; dodavanje pojmova u čl. 87 (rod, nasilje nad ženama, rodno utemeljeno nasilje nad ženama i ženska osoba). Naglašavanje kako samo uvođenje posebnog kaznenog djela neće biti sposobno ostvariti niti značajan preventivni učinak, niti bolje razumijevanje nasilja prema ženama. (+)
Suci kaznenog odjela Vrhovnog suda RH	Obrazloženje ne daje znanstveno-stručne razloge za uvođenje kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe; izgleda da je razlog političke naravi; neprihvatljivost prijedloga s ustavnopravnog, konvencijskog i kaznenopravnog aspekta; riječ je o udvajanju propisa koje će dovesti i do praktičnih problema. (-)
KG	Femicid nije svako ubojstvo bliske ženske osobe, nego rodno utemeljeno ubojstvo žena i djevojaka; femicid je rodno uvjetovan zločin iz mržnje. I do sada se femicid mogao podvesti pod čl. 111. st. 4 u svezi sa čl. 83. st.21. (-)
FG	Prijedlog brisanja predloženog članka zbog spolne diskriminacije; zakonima i papirnatim deklaracijama, bez stvarne ravnopravnosti u svakodnevnom životu neće se postići zacrtani ciljevi. (-)
LB	Uvođenje sveobuhvatnog članka o femicidu: Femicid: Kaznom zatvora od najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se tko ubije žensku osobu: - zbog njenog roda, - blisku osobu, - koju je ranije zlostavljao (uključujući psihičko, fizičko, ekonomsko, seksualno nasilje, oduzimanje slobode, prijetnje i uhođenje), - zbog uzrokovanja straha i poniženja kod onih koji se smatraju neprijateljima, - uslijed počinjenja kaznenog djela protiv spolne slobode, spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, - kao posljedicu iskorištavanja odnosa moći nad ženama, izraženih na osobnoj, ekonomskoj, seksualnoj, vojnoj, političkoj ili institucionalnoj razini, - kao posljedicu štetnih društvenih i kulturnih praksi (zločin iz strasti, uskrata zdravstvene skrbi, sakaćenje ženskih spolnih organa) (-)
LB	U slučaju ne-sveobuhvatnog definiranja femicida, odustati od čl. 111.a i u postojeći članak 111. u točki 2 dodati kategoriju roda iza dobi, u točki 3. ili maknuti koju je već ranije zlostavljao (tko ubije blisku osobu,) ili između blisku osobu i koju je dodati ili tko ubije (tko ubije blisku osobu ili osobu koju je već ranije ranije zlostavljao). (-)
LB	Nespretno prepoznavanje femicida (samo ubojstvo bliskih ženskih osoba, a ne ubojstva žena kao rodno motiviranih ili kao posljedice rodne neravnopravnosti) (+)
IDI	U čl. 111. točki 3. brisati riječi „koju je već ranije zlostavljao“. (+)
IDI	Uvođenjem novog kaznenog djela Teško ubojstvo bliske ženske osobe krši se ravnopravnost spolova. (-)
Centar za ekonomsko obrazovanje	Predloženo rješenje protivno je načelima jednakosti pred zakonom i ravnopravnosti spolova. (-)
Europska civilna inicijativa Zagreb	Pozdravljanje navedenih izmjena; država treba postaviti standarde koje će promovirati kroz edukaciju i preodgoj građana. (+)
MB	Kršenje ustavnog načela jednakosti pred zakonom i ravnopravnosti spolova. Ispravna verzija: Tko ubije blisku osobu, kaznit će se... (-)
MP	Statistički podaci (Eurostat) upućuju da je u razdoblju od 2015. do 2021. godine približno trećina žrtava ubojstva s namjerom počinjenom od strane bliske osobe bila muškog spola, iz čega proizlazi da bi se predloženom izmjenom uzrokovalo znatnu diskriminaciju prema spolu. Želi li se postići jednak učinak uz izbjegavanje diskriminacije, primjerenije je ukloniti uvjet ranijeg zlostavljanja koji je propisan postojećim čl. 111. st. 3. i time ubojstvo bliske osobe - bez obzira na spol žrtve - tretirati kao teško ubojstvo sa zapriječenom najmanjom kaznom deset godina zatvora. (-)

* kod autora pojedinaca stavljeni su inicijali, a kod organizacija puni naziv organizacije

ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada odnosio se na prikaz razvoja hrvatske zakonske definicije femicida, od prvog predstavljanja prijedloga do konačne, usvojene verzije. Uvodni pregled aktualnih definicija i pravnih formulacija femicida, kao temeljnog okvira za razumijevanje teme, ukazuje na nepostojanje univerzalno prihvaćene definicije femicida što značajno utječe na mogućnost koherentnog odgovora na ovaj problem (u smislu politika i mjera za njegovo suzbijanje i prevenciju), kako na nacionalnim, tako i na međunarodnoj razini. Nepostojanje jedinstvenog razumijevanja femicida onemogućava praćenje problema, kao i iznalaženja razumijevanja, tj. teoretskih objašnjenja femicida i iznalaženja značajnih korelata koji bi pomogli u osmišljavanju politika, strategija i intervencija u njegovu suzbijanju i prevenciji. Može se opravdano postaviti pitanje odgovornosti kriminologa za nepostojanje znanstveno utemeljenog objašnjenja femicida što onda, prema Aebi-u i sur. (2021) ostavlja prostor uvođenja zakona koji su češće utemeljeni na ideologiji umjesto na znanstvenim spoznajama. Postojeća politika utemeljena je na dominantno feminističkom pristupu razumijevanja nasilja nad ženama kao isključivo rodno utemeljenog nasilja. Prikaz procesa uvođenja femicida kao posebnog kaznenog djela u hrvatski kazneni zakon ostavlja dojam nedomišljenog početnog prijedloga (što je i razumljivo obzirom na nepostojanje univerzalno prihvaćene definicije) koji je doživio značajne izmjene do finalno usvojenog rješenja. Postojeće analize slučajeva femicida ulavnom se odnose na sudske odluke koje potvrđuju mišljenje GREVIO izvješća o odsustvu primjene dostupnih zakonodavnih mjera za zaštitu žena od nasilja i generalne blagosti u kažnjavanju počinitelja pa se nameće pitanje predstavljaju li uvedene izmjene i dopune kaznenog zakona u odnosu na rodno utemeljena ubojstva žena zapravo svojevrsno „prisiljavanje“ sudaca na strože kažnjavanje počinitelja, ali i pitanje predizbornog „tempiranja“ izmjena i dopuna Kaznenog zakona. Tek će sudska praksa pokazati koliko je usvojeno rješenje „sretno“ rješenje i koliko doista predstavlja „daljnji iskorak politike nulte tolerancije na nasilje“ (Nacrt konačnog prijedloga zakona od 29. veljače 2024. godine, str. 11). Analiza komentara iz provedenog savjetovanja o Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona ukazuje na vrlo oprečna stajališta stručne javnosti (bar onog dijela koji je sudjelovao u javnoj raspravi) u odnosu na aktivističku javnost. Zaključno se može konstatirati kako se uvođenjem femicida u kazneno zakonodavstvo Hrvatska svrstava u mali krug država koji femicid definira u kaznenom pravu. Teško je i nerazumno za očekivati kako će samo postojanje nove zakonske norme rezultirati bilo kakvim pozitivnim pomakom u suzbijanju i prevenciji femicida. Kazneni zakon predstavlja zadnju instancu društva u odgovoru na društvene probleme pa se oslanjanje na preventivni potencijal pojedinačnih inkriminacija i strogih kazni ne može smatrati „mudrom“, a niti znanstveno utemeljenom društvenom reakcijom. Ovakav pristup daleko je od preporuka Odbora ministara Vijeća Europe još iz davne 1996. godine prema kojima „kaznena politika mora biti koordinirana sa drugim politikama iz razloga što socijalne, ekonomske i druge mjere često imaju direktan utjecaj na kriminalitet i iz razloga što učinkovita prevencija kriminaliteta zahtijeva stabilno okruženje“ (CoE, 1996).

LITERATURA

- Aebi, M.F., Molnar, L., Baquerizas, F. (2021). Against all odds, femicide did not increase during the first year of the COVID-19 pandemic: evidence from six Spanish-speaking countries. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 37(4), 615-644. doi: 10.1177/10439862211054237
- Alvazzi del Frate, A. (2011) When the victim is a woman. In Geneva Declaration Secretariat, pp 113-144. http://peacewomen.org/system/files/global_study_submissions/GBAV2011_CH4_rev.pdf (2.5.2024.)
- A.S./HRT/HINA (13. rujna 2023.). Plenković: Veće kazne za silovanje, za femicid od 10 godina zatvora. HRT Vijesti. <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/premijer-plenkovic-na-predstavljanju-mjera-za-suzbijanje-nasilja-nad-zenama-i-zastitu-prava-djece-11032934>
- Bernstein, E. (2007). The sexual politics of the „New Abolitionism“. *Differences*, 18(5), 128-151. doi: 10.1215/10407391-2007-013
- Caputi, J., & Russell, D.E.H. (1990). Femicide: speaking the unspeakable. In K. Spillar (Ed.) 50 years of Ms. The best of the pathfinding magazine that ignited a revolution, pp. 188-192. https://www.dianarussell.com/f/Diana_Russell_Femicide_Speaking_the_Unspeakable_MS_Magazine_book_chapter.pdf
- Capecchi, S. (2019). The numbers of intimate partner violence and femicide in Italy: methodological issues in Italian reseach. *Quality & Quantity*, 53(7), 2635-45. 10.1007/s11135-019-00876-8

- Council of Europe (1996). Recommendation No. R(96) 8 of the Committee of ministers to member states on crime policy in Europe in a time of change. <https://rm.coe.int/16804f836b>
- Corradi, C.; Baldry, A.C.; Buran, S.; Kouta, C.; Schröttle, M.; Stevkovic, L. (2018). Exploring the data on femicide across Europe. In S. Weil, C. Corradi, M. Naudi (Eds.), *Femicide across Europe—Theory, Research and Prevention*, pp 93-166. Bristol Policy Press: Bristol
- Čatipović, I., Kučer, M. (2024, January 29). Femicide as a separate criminal offense: a milestone in Croatia. *Women against violence Europe*. <https://wave-network.org/femicide-criminal-offense-croatia/>
- Dawson, M., Carrigan, M. (2021). Identifying femicide locally and globally: understanding the utility and accessibility of sex/gender-related motives and indicators. *Current Sociology*, 69(5), 682-704. doi: 10.1177/0011392120946359
- EIGE (European Institute for Gender Equality)(2023). Improving legal responses to counter femicide in the European Union: Perspectives from victims and professionals. Eige. <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/improving-legal-responses-counter-femicide-european-union-perspectives-victims-and-professionals>
- European Commission (2024). 2024 report on gender equality in the EU. Publications Office of the European Union. https://commission.europa.eu/document/download/965ed6c9-3983-4299-8581-046bf0735702_en?filename=2024%20Report%20on%20Gender%20Equality%20in%20the%20EU_coming%20soon.pdf
- Grzyb, M., Naudi, M., & Marcuello-Servos (2018). Femicide definitions. In S. Weil, C. Corradi & M. Naudi (Eds.), *Femicide across Europe: theory, research and prevention*, pp 17-32. Policy Press
- HINA (5. travnja 2024.). Plenković o ubojstvima žena: Mi smo uveli femicid u zakon da odvratimo počinitelje. Index.hr. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/plenkovic-o-ubojstvima-zena-mi-smo-uveli-femicid-u-zakon-da-odvratimo-pocinitelje/2553882.aspx>
- HINA (16. siječnja 2024.). Oporba: Plenković ucijenio žene da će dobiti zaštitu ako se njega zaštiti od skandala. Prigorski.hr. <https://prigorski.hr/oporba-plenkovic-ucijenio-zene-da-ce-dobiti-zastitu-ako-se-njega-zastiti-od-skandala/>
- HINA (23. listopada 2023.). Pravosudna „pobuna“ zbog kaznenog djela femicida. IUS INFO. <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/pravosudna-pobuna-zbog-kaznenog-djela-femicida-57094>
- Iranzo, J.M. (2015). Reflection on femicide and violence against. Working paper on femicide (unpublished), GESES. Universidad de Zaragoza.
- Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Narodne novine, MU, 3/18
- Kovačević, S. (2. studenog 2023.). Femicid za neznalice. H-Alter. 2.11.2023. <https://h-alter.org/ljudska-prava/femicid-za-neznalice/>
- Kujundžić, J. (2024, January 29). Femicide as a new criminal offence in Croatia: Is more law the answer? Cross-border Talks. <https://www.crossbordertalks.eu/2024/01/29/femicide-as-a-new-criminal-offence-in-croatia/>
- Maršavelski, A., Moslavac, B. (2023). Osvrt na prijedlog osme novele Kaznenog zakona. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 30(2), 305-337. doi: 10.54070/hlj.30.2.
- Pasinato, W., & Avila, T.P. (2023). Criminalization of femicide in Latin America: challenges of legal conceptualization. *Current Sociology*, 71(1), 60-77. doi: 10.1177/00113921221090252
- Peterlin, V. (14. ožujka 2024.). Femicid u zakonu: Plenković ga uveo pod utjecajen GREVIO-a i lijevih udruga. Narod.hr. <https://narod.hr/hrvatska/femicid-u-zakonu-plenkovic-ga-uveo-pod-utjecajem-grevio-a-i-lijevih-udruga>
- Radford, J. (1992). Introduction. In J. Radford & D.E.H. Russell (Eds). *Femicide: the politics of woman killing*, pp 3-12. Twayne/Gale Group
- Radford, J., Russell, D.E.H. (Eds.)(1992). *Femicide: the politics of woman killing*. Twayne/Gale Group
- Ratkoceri, V. (2023). Domestic violence legislation reforms in the Republic of North Macedonia. *SEEU Review*, 18(1), 63-74. doi: 10.2478/seeur-2023-0029
- Russell, D.E.H. (2001). Defining femicide and related concepts. In D.E.H. Russell & R.A. Harmens (Eds.), *Femicide in global perspective*. Teachers College Press.
- Russell, D.E.H., & Van de Ven, N. (Eds.) (1990). *Crimes against women: proceedings of the international tribunal*. (3rd ed.). Russell Publications. https://www.dianarussell.com/f/Crimes_Against_Women_Tribunal.pdf (1.5.2024.)
- Spinelli, B. (2011). Femicide and feminicide in Europe: gender-motivated killings of women as a result of gender based violence. Expert paper, pp. 1-108. Vienna: Fem(in)icide Watch.
- Šimonović, D. (2020). Contribution from the UN special rapporteur on violence against women, its causes and consequences (UN SRVAW). In H. Hemblade & H. Gabriel (Eds.), *Femicide: Collecting data on femicide*, Volume XIII. United Nations Studies Association (UNSA) Vienna
- Škorić, M., Rittossa, D. (2022). Teško ubojstvo ranije zlostavljane bliske osobe – izbor vrste i mjere kazne u sudskoj praksi. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 29(2), 177-209. doi: 10.54070/hlj.29.2.1

- Terwiel, A. (2020). What is carceral feminism? *Political Theory*, 48(4), 421-442. doi: 10.1177/0090591719889946
- UN (2013). Vienna declaration on femicide. E/CN.15/2013/NGO/1
- UNODC (2021). Data Matters 3: Killings of women and girls by their intimate partner or other family members. UNODC Research. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/UN_BriefFem_251121.pdf
- Vlada RH (veljača 2024.). Nacrt konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 29. veljače 2024. https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2024-02-29/174304/PZE_615.pdf
- Vlada RH (siječanj 2024.). Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona. <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=25186>

FEMICIDE: OVERVIEW AND EVALUATION OF THE CROATIAN LEGAL SOLUTION

Abstract: *Femicide is the most severe form of gender-based violence. According to UNODC data, 137 women in the world are killed every day. The adoption of the Istanbul Convention (Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence) increased social, political and public interest and increased awareness of femicide and consequently (in a smaller number of European countries) resulted in the introduction of a special criminal offense in criminal laws or passing special laws aimed at protecting victims and preventing femicide. Despite the increased activist and scientific-professional interest in this problem, there is still no uniformly accepted definition of femicide, which prevents the implementation of national and international comparative studies that could serve as a scientific basis in the development of policies, strategies and activities aimed at combating and preventing this problem. In March 2024, Croatia adopted amendments to the Criminal Code which, among other things, introduce the new criminal offense of "aggravated murder of a female person", which represents the criminal definition of femicide. The aim of this paper is to present the development of the Croatian legal definition of femicide, from the first presentation of the proposal to the final version, as well as the alignment of the legal definition with current definitions. An additional goal of the work refers to the analysis of the public debate on the proposal to introduce femicide in Croatia, by analyzing the comments and responses to the comments in the framework of the conducted e-counseling.*

Key words: *femicide, Croatia, Criminal Code*